Cumhuriyetin 100. Yılına Armağan

KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE
ATA YADİGÂRI
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ

I. CİLT

Ankara • 2023

Ankara Üniversitesi Yayınları: 831
A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Yayınları: 301

ISBN: 978-605-136-735-4 (Tk)
ISBN: 978-605-136-736-1 (1.c)

KİTAP: Cumhuriyetin 100. Yılına Armağan
Kuruluşundan Günümüze Ata Yadigârı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

EDİTÖRLER: Prof. Dr. Levent KAYAPINAR, Doç. Dr. Murat KÜÇÜK, Doç. Dr. Rüya BAYAR, Dr. Öğr. Üyesi Türkan Banu GÜLER, Araş. Gör. Dr. Derya Koray DÜŞÜNCELİ, Araş. Gör. Muhammet ÖKSÜZ.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
İncitaşı Sokak No: 10 06510 Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 29 (NLP 2023

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....VII
ÖNSÖZ.....IX
GİRİŞ.....1
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ'NİN KURULMA SÜRECİNDEKİ DÜŞÜNSEL VE KÜLTÜREL İKLİM ÜZERİNE BAZI GÖZLEMLER.....1
Bekir KOÇ.....1
ANTROPOLOJİ.....33
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİNDE ANTROPOLOJİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....35
Ayla SEVİM EROL.....35
Timur GÜLTEKİN.....35
Ceren AKSOY SUGİYAMA.....35
ARKEOLOJİ.....71
CUMHURİYETİMİZİN İLK YÜZYILINDA PROTOHİSTORYA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ.....73
İbrahim Tunç SİPAHİ.....73
BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE TARİH ÖNCESİ ARKEOLOJİSİ ANABİLİM DALI.....113
Harun TAŞKIRAN.....113
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI.....123
CUMHURİYETİN İLK ALMAN FİLOLOJİSİ KÜRSÜSÜNÜN YETİŞTİRDİĞİ AKADEMİSYENLER.....125
Derya Koray DÜŞÜNCELİ.....125
PROF. DR. GÜRSEL AYTAÇ VE TÜRK GERMANİSTİĞİNE KATKILARI.....141
Ünal KAYA.....141
PROF. DR. NECLA AYTÜR VE ANKARA ÜNİVERSİTESİ AMERİKAN KÜLTÜRÜ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI.....159
Nisa Harika GÜZEL KÖŞKER.....159

DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİNDE ANTROPOLOJİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

HISTORICAL DEVELOPMENT OF ANTHROPOLOGY IN THE FACULTY OF LANGUAGE AND HISTORY-GEOGRAPHY

Ayla SEVİM EROL

*Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Paleoantropoloji Anabilim Dalı, aerol@*ankara.edu.tr *ORCID: 0000-0001-7776-3864*

Timur GÜLTEKİN

*Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Fizik Antropoloji Anabilim Dalı, Timur.Gultekin@*ankara.edu.tr *ORCID: 0000-0003-3520-5308*

Ceren AKSOY SUGİYAMA

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı, aksoyceren@gmail.com ORCID: 0000-0001-7182-5518

Öz

Türkiye Cumhuriyet ile yaşıt olan Antropoloji bilimi 1925 yılında Atatürk'ün de desteğiyle "Türkiye Antropoloji Tetkikat Merkezi" olarak İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi'nde kurulmuştur. Bu Enstitünün kurucu üyeleri Prof. Dr. Nurettin Ali Berkol, Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, Prof. Dr. Süreyya Ali, Prof. Dr. Aimé Mouchet ve İsmail Hakkı Bey (Yemen)'dir. Biyolojik/fizik antropoloji çalışmaları yapmak üzere kurulan "Türkiye Antropoloji Tetkikat Merkezi" Türkiye'de yapılmış olan antropoloji çalışmalarını bir araya getirmeyi ve gençlere antropoloji eğitimi vermeyi öncelikli görevleri arasında yer almıştır. Daha sonra, Türkiye'de antropoloji araştırmalarının bu alanda eğitim görmüş araştırmacılara devri ile akademik çalışmaların ağırlık kazandığı ikinci bir süreç başlar. Antropoloji Biliminin kurucusu Dr. Şevket Aziz Kansu, 1927'de Antropoloji eğitimi almak üzere Paris Antropoloji Okulu'na

gönderilir. 1930 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi'nin eğitim ve öğretim programlarında Antropoloji dersleri resmen yer aldı ve genç bilim insanları bu alanda yetişmek üzere yurt dışına gönderildi. 1934 yılında Ord. Prof. Dr. Muzaffer Süleyman Şenyürek de Fizik antropoloji alanında çalışmak üzere Harvard Üniversitesi'ne Prof. Dr. E. Hutton'ın yanına; 1935 yılında da Seniha Tunakan Berlin'de Kaiser Wilhelm Institüts für Anthropologie'ye Prof. Dr. Eugene Fischer'in yanına doktora yapmak üzere gönderildi. 1936- 1938 yılları arasında da Afet İnan bir araştırma için Cenevre (İsviçre) Üniversitesi'ne Prof. Dr. Eugene Pittard'ın yanında çalışmak üzere bizzat Atatürk'ün isteği üzerine gönderildi. Antropoloji Enstitüsü İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'ne nakledilmiştir ve Türk Antropoloji Enstitüsü adı altında faaliyetlerine devam etmiştir. 1961 yılında Antropoloji Kürsüsü'nde Fizik Antropoloji, Prehistorya ve Etnoloji Kürsüleri kurulmuştur. 1981 yılında ise Fizik Antropoloji, Paleoantropoloji, Etnoloji ve Sosyal Antropoloji anabilim dallarından oluşan bir bölüm oluşturulmuş ve Antropoloji Bölümü adı verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Antropoloji; Fizik Antropoloji; Paleoantropoloji; Sosyal Antropoloji*

Abstract

In the same age as Turkish Republic, anthropology as a science was established in 1925 in the Faculty of Medicine in Istanbul Darulfunun (The House of Multiple Sciences), with Ataturk's support in the name of "Turkish Anthropological Research Centre". The founding members of this institute were Prof. Dr. Nurettin Ali Berkol, Prof. Dr. Neset Omer Irdelp, Prof. Dr. Sureyya Ali, Prof. Dr. Aimé Mouchet and Ismail Hakki Bey (Yemen). Established to perform studies of biological/physical anthropology, Turkish Anthropological Research Centre considered it its major duties to bring together all studies in anthropology performed in Turkey and to provide young people with anthropology education. Later on, with the transfer of anthropological studies to the researchers educated in this area, a second period during which academic studies became much more important, started. The founder of anthropology science, Distinguished Prof. Dr. Sevket Aziz Kansu was sent to Paris School of Anthropology in 1927 to get anthropology education. From 1930 onwards, anthropology courses were officially included in the programs at Istanbul University and young scientists were sent abroad to get educated in this area. In 1934, Distinguished Prof. Dr. Muzaffer Suleyman Senturk was sent to Prof. Dr. E. Hutton to study in the area of physical anthropology at Harvard University, and Seniha Tunakan

was sent to Prof. Dr. Eugene Fischer at Kaiser Wilhelm Institute für Anthropologie in Berlin for doing PhD in 1935. Between 1936 and 1938, upon Ataturk's special demand, Afet Inan was sent to the University of Geneva (Switzerland) for a research to work with prof. Dr. Eugene Pittard. In 1933, with the transformation of Istanbul Darulfunun into Istanbul University, Institute of Anthropology was moved to the Faculty of Science at Istanbul University and continued its practices with the name "Turkish Anthropology Institute". In 1961, Physical Anthropology, Prehistory, and Ethnology became included in the Department of Anthropology. In 1981, a department including Physical Anthropology, Paleoanthropology, Ethnology and Social Anthropology was established and it was termed as the Department of Anthropology.

Keywords: *Anthropology; Physical Anthropology; Paleoanthropology; Social Anthropology*

Giriş

İnsan bilimi olarak bilinen Antropoloji, insanı hem biyolojik hem de kültürel açıdan inceler ve insanı insana anlatan en önemli bilim dallarından biridir. Latince bir sözcük olan "Anthropologium" insanı ele alan bir çalışma alanını ifade etmek üzere ilk defa on altıncı yüzyılın başlarında insan anatomisi ve fizyolojisini kapsayacak şekilde Avrupa'da kullanılmaya başlamıştır. Dolayısıyla, Antropoloji bir disiplin olarak İngiltere'de kurumsallaşıncaya kadar uzunca bir süre fizik antropolojinin çalışma alanlarını ima edecek şekilde kullanılmıştır. Antropoloji kavramına kültüre veya farklı toplumlara dair araştırmaları kapsayan günümüzde "sosyal antropoloji" veya Amerika'da benimsenen ismi ile "kültürel antropoloji" olan disiplinlerin çalışma alanlarının Antropolojiye dahil edilmesi ise on dokuzuncu yüzyılı bulacaktır. Benzer çalışma alanlarının farklı isimler altında kullanılması farklı tarihsellikleri olan ulusal geleneklerin oluşmasının bir sonucudur.

Avrupa düşünce tarihi içerisinde, Aydınlanma ile beraber günümüzde sosyolojinin temel meselelerinden olan toplum ve birey arasındaki ilişki, siyaset teorisinin temelinde yer alan devletin oluşumuna dair teorilerden bağımsız bir şekilde ele

alınmaya başlanır. Bu noktada, farklı ontolojik/epistemolojik duruşları olan iki felsefî gelenek toplumun nasıl çalışılacağı konusunda zıt fikirlere sahiptir. Bir yanda, toplumun belirli yasalar çerçevesinde işlediğini iddia eden ve tıpkı doğa bilimleri gibi pozitivist paradigma çerçevesinde ele alınması gerektiği fikrini savunan bir gelenek, diğer yandan kökenleri İtalyan felsefeci Vico'ya kadar dayandırılabilecek ve Alman Tarih Okulu tarafından sürdürülecek olan ve bir süre gölgede kalan bir gelenek mevcuttur (Skirbekk ve Gilje, 2000). İkinci gelenek, beşerî bilimlerin doğa bilimlerden farklı bir nesne/özne ilişkisine sahip olduğunu bu nedenle de her ikisinin farklı metotlarla bilgiye ulaşması gerektiği inancını paylaşır (Özlem, 2000). Fakat on sekizinci yüzyılda, sanayi devrimi ile yaşanan hızlı gelişme, Batılıların doğayı, çevreyi kontrol edebileceğine ve kendi teknolojik seviyesine ulaşmamış her toplumu bilmeye ve yönetmeye dair özgüvenini pekiştirerek kendisine bu olanağı sağlayan, pozitivist bilim anlayışının da sorgusuz sualsiz hâkim anlayış haline gelmesine olanak sağlamış ve diğer geleneği gölgede bırakmıştır. İşte bu iki farklı yaklaşım bir takım ulusal geleneklerin mücadelesinde de kendine yer bulacak ve bu rekabet sosyal bilimlerin özelde de sosyal/kültürel antropolojinin teorik çerçevesini belirlemede önemli hale gelecektir.

Ülkemizdeki Antropoloji bilimi fizik antropoloji ile başlar ve bu bilim Cumhuriyetle yaşıt olarak bilinmekle birlikte, aslında Cumhuriyet öncesine kadar uzanmaktadır ve ilk antropolojik çalışmalardan biri, Augistin Weisbach'ın (1873) *"Die Schädelform der Türken (Türklerin Kafatası Biçimleri)"* olarak gösterilmektedir. Weisbach, İstanbul'da kaldığı süreçte kafa ölçümleri yaparak Türklerin kafa biçiminin "brakisefal" olduğunu belirtmiştir (Üstündağ 2015). Osmanlı döneminde ise antropoloji içerikli ilk eser Şemsettin Sami'nin "İnsan" isimli kitabıdır (Sami, 1878). Şemsettin Sami'nin 1878 yılında kaleme aldığı *"İnsan"* isimli bu eseri, bir yandan "İnsan nedir?" sorusuna yanıt ararken diğer yandan insanın ortaya çıkışı ve gelişimiyle ilgili olarak insana insanı tanıtan önemli bir eserdir. Avrupa'da da Antropolojinin geçmişi çok eskilere gitmemektedir

1800'lü yıllarda gelişmeye başlamıştır. Bu açıdan bakıldığında Şemsettin Sami'nin *"İnsan"* isimli kitabı döneminin Antropoloji alanında basılmış başarılı bir eser olarak kabul görmüştür. Şemsettin Sami *"Yine İnsan"* isimli kitabı insanın dünyaya yayılımı, göçü ve adaptasyonu gibi konuların yer aldığı son derece önemli bilgiler içermekteydi. Sözü edilen bu iki eser, - bazı sorunlar teşkil etse de- günümüz eserleriyle kıyaslandığında dönemine göre Antropolojinin gelişimi açısında önemli bir adım olarak değerlendirilmelidir (Sami,1878; Akın,1999).

Cumhuriyet öncesinde yayınlanmış diğer iki fizik antropoloji çalışmasının ilki Nafi Atuf (Kansu)'nun, 1917 yılında Muallim Dergisi'nin 11. sayısında yayınlanan ve Bursa'da 7-20 yaş grubu 125 kız, 156 erkek okul çocuklarının boy ve ağırlıklarının ele alındığı makalesidir; diğeri ise Hirzsfield ve Hirzsfield'in 1918 yılında yayınladıkları *"Makedonya'da Yaşayan 500 Türk'ün A B O Kan Grupları Üzerinde Yapılan Antropolojik Bir Araştırma"* başlıklı çalışmasıdır ki bunlar ülkemizdeki fizik antropoloji çalışmalarının öncüleri arasında yer alan eserlerdir.

Akademik anlamda Antropoloji bilimi Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk bilim dallarından biridir ve neredeyse Cumhuriyet ile yaşıttır. Ancak antropolojinin kurulduğu ilk zamanlardaki durumu bugünlerde yaygın olan toplumsal ve sosyal antropolojiden biraz daha farklıydı. O dönemde Avrupa'da yaygın olan fizik antropoloji ülkemizde güncel kaygılara çözüm getiren bir bilim dalı olmuş ve II. Dünya Savaşı sonrasına dek gözde bir bilimi olarak devam etmiştir. Türkiye'de fizik antropoloji başlangıçta "bağımsız" bir nitelik taşımakla birlikte "devlet bilimi" olarak kabul görmüştür. Fizik antropolojinin kurulmasını ve gelişmesini bilfiil Gazi Mustafa Kemal Atatürk desteklemiş ve fizik antropoloji bulguları 30'lu yılların kültür devrimine de öncülük etmiştir (Toprak, 2010;204;26-33). Fizik antropoloji, insanı popülasyon düzeyinde ele alarak morfolojik, anatomik ve fizyolojik özelliklerini kapsamlı bir şekilde inceleyen bir bilim dalıdır. Fizik antropolojinin çalışma alanları arasında "büyüme ve gelişme",

“popülasyon genetiği”, “genetik antropolojisi”, “ergonomi”, “adli antropoloji”, “afet antropoloji", “spor antropolojisi” ve “beslenme antropolojisi” gibi konular yer almaktadır.

Bilim konusunda son derece duyarlı bir devlet adamı olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk, ülkenin geri kalmış olmasının temel nedenlerinden biri olarak yükseköğretim kurumlarının çağdaş bir kimlik kazanamamasını göstermekteydi ve kaygılarının bir ürünü olarak 1933 yılında Üniversite Reformu yapılmıştır. Atatürk’ün deyişiyle çağdaş uygarlık, “muasır medeniyet” düzeyine ulaşmak, ancak bilimin yol göstericiliğiyle mümkündü ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin ön cephesinde yazan *“Hayatta en hakiki mürşit ilimdir”* söz Atatürk’ün özdeyişlerinin en önemlilerinden biridir ve 1933 Üniversite Reformu’yla Türkiye’de gerçek anlamda çağdaş bilimin temelleri atılmış oldu. Ülkemizde bilimin gelişmesinde Hitler döneminin Almanya’sından kaçıp kurtulan bilim adamlarının katkıları büyük olmuştur. Tarih ve dil alanındaki çalışmalarının arka planında ise 30’lu yılların fizik antropolojik çalışmalarının katkısı büyüktür (Toprak,2010).

Cumhuriyet döneminde özellikle Mustafa Kemal Atatürk’ün Antropoloji bilimine olan ilgisi nedeniyle dönemin bilim insanlarından bazıları dünyanın sayılı antropoloji laboratuvarı ve bölümlerine giderek, eğitimler almış ve yurda dönüp antropoloji biliminin kurulması ve gelişimine önemli ölçüde katkı sağlamışlardır. Cumhuriyetimizin ilk yıllarında antropolojik çalışmaların ön planda olmasının nedeni olarak yeni kurulmuş olan cumhuriyette ulus devleti inşası ve “Türk Tarih Tezinin” bilimsel temellerinin oluşturulması gösterilebilir (Üstündağ, 2015). Ülkemizde gerçek anlamda ilk Antropolojik çalışmalar 1925 yılında İstanbul Darül-fünun’un Tıp Fakültesi/Tıbbiye’nin anatomi kürsüsü içinde Türk Antropoloji Tetkikat Merkezi’nin (Institute d’Anthropologie Turc/Türk Antropoloji Enstitüsü) kurulmasıyla başlamıştır denilebilir. Bu merkezin kuruluşunda; Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, Prof. Dr. Süreyya Ali, Prof. Dr. Aimé Mouchet ve Anatomi müderrisleri Prof. Dr. Nurettin Ali Berkol ile Prof. Dr. İsmail Hakkı Bey (Yemen) yer almıştır (Etker, 2005, s. 35-70). Türk Antropoloji

Enstitüsü, bir Türk-Fransız kültür kurumu işlevindedir ve bu dönemde "Türk Antropoloji Mecmuası"'nın ilk ciltleri iki dilde yayımlanmaya başlamıştır. Derginin Fransızca sekreteri Dr. Aimé Mouchet'dir ve 1925 1929 yılları arasında yayımlanan yazıların çoğunluğu Fransız araştırmacılara aittir (Etker, 2005, s. 35-70). Başlangıçta bu merkezin fizik antropoloji alanındaki çalışmaları üzerinde yoğunlaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Türk Antropoloji Mecmuasında "Siyaset açısından milletler arasındaki yerimizi tam anlamıyla istemek nasıl hakkımız ise, kavimler ve insan toplulukları arasında ırkımıza yönelik mevkii kurmak da aynı şekilde görevimizdir. İşte antropolojiye ilk aşamada düşen iş budur." ifadesiyle merkezin kuruluş amacı belirtilmiştir (Kanar, 2010, s. 273). Ancak bu dönemde "ırk" sözcüğü bu günkünden farklı olarak "millet" anlamında da kullanılmıştır yani ırk ve millet sözcükleri eş anlamlı olarak kullanılmaktaydı. Türk ocakları kurulurken ilk nizamnamesinde "ırk" sözcüğü kullanılmış ancak bu durum bir süre sonra bırakılmak durumunda kalınmıştır (Toprak, 2010, s. 30).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün antropoloji bilimine ilgisi daha çok arkeoloji ve fizik antropoloji üzerineydi ve bu arada tıp doktoru Şevket Aziz Kansu ile tanışmıştır. Doktorasını Fransa'da tamamlayan Şevket Aziz Kansu Atatürk'ün isteğiyle antropoloji laboratuvarı kurmuş ve Osmanlı dönemine ait iskeletler üzerine yapılan çalışmalarla gerçek anlamda uygulamalı antropolojik çalışmalar başlamış oldu. O dönemde İstanbul Üniversitesi'nde bulunan Seniha Tunakan ve Muine Atasayan da Şevket Aziz Kansu'nun antropoloji ekibinde yer almıştır. Atatürk Şevket Aziz Kansu'nun İstanbul'da faaliyetlerini çok yakından takip etmekteydi ve İstanbul'da düzenlenen uluslararası antropoloji kongrelerine şeref konuğu olmuştur. Farklı ülkelerden gelen antropologlarla yakın ilişki içerisinde bulunan Atatürk iyi derecede Fransızca bildiği için özellikle Fransa ve İsviçre'den gelen fizik antropologlarla daha çok temas halinde bulunmuştur (Münüsoğlu, 2010).

1925–1929 yılları arasında Türk Antropoloji Tetkikat Merkezi'nde *(Türk Antropoloji Enstitüsü)* farklı disiplindeki bilim

insanları tarafından antropolojik çalışmalar yapılmıştır. Kurulan bu enstitüde yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu Fizik Antropoloji alanında çalışmalar olup, bu dönemde yapılan fizik antropoloji çalışmalarının daha çok antropometrik ölçümlere dayalı olduğu görülmektedir. Bu çalışmalara örnek olarak "İstanbul'daki Türk, Rum, Ermeni ve Musevi Okul Öğrencilerinin Vücut Ölçülerinin (neşvünema) Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" başlıklı eser gösterilebilir (Kansu, 1940).

Antropoloji bilimi, 1929 yılına gelindiğinde alanında uzman kişiler tarafından ele alınmaya başlanmıştır. Ülkemizde antropolojinin kurucusu, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün de destekleriyle, Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu olmuştur. Kansu Antropoloji alanında uzmanlaşması için Paris Antropoloji Yüksek Okuluna gönderilmiştir. Paris'de Sorbonne Üniversitesi Yüksek Etütler Okulunda Georges Papillault'un danışmanlığında "*Yeni Kaledonyalılarla, Afrika Zencilerinin Kafa Morfolojileri*" konulu doktora tezini başarıyla savunarak 1929 yılında ülkemize dönmüştür. 1930-1933 yılları arasında Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu'nun Haydarpaşa Tıp Fakültesinde fizik antropoloji alanında konferanslar vermesi ve bu konferansların halka açık olarak yapılması bu dönemde Antropoloji bilimine verilen önemi göstermektedir (Özbek, 2001).

İstanbul Darülfünun 1933 yılında kapatılıp İstanbul Üniversitesinin kurulmasıyla birlikte Antropoloji Enstitüsü, Tıp Fakültesinden çıkarılıp İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesine nakledilmiştir. 1933 yılından 1935 yılına kadar yaklaşık iki sene Antropoloji, Fen Fakültesinde "Antropoloji Enstitüsü" olarak çalışmalarına devam etmiştir. 1935 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin kurulma kararıyla birlikte İstanbul Üniversitesi'ndeki Antropoloji Enstitüsü, tüm akademik kadrosuyla birlikte Ankara'da şimdiki küçük tiyatronun yerindeki Evkaf Apartmanı'na nakledilmiştir. Enstitünün ilk yıllarında genellikle Fizik antropoloji ağırlıklı dersler verilmiştir. Antropoloji Enstitüsü Ankara Üniversitesi'nin kurulduğu yıl olan 1946'ya kadar çalışmalarını sürdürmüştür. Cumhuriyetin kuruluşundan ikinci dünya savaşının sonuna kadar

ülkemizdeki Antropoloji çalışmalarının daha çok fizik Antropoloji alanında olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu tarihten itibaren dünyadaki konjonktürel değişimlerden etkilenen ülkemizde de antropoloji çalışmalarının daha çok paleoantropoloji ve kültürel antropoloji alanlarında yapılmaya başlandığını görmekteyiz (Özbek, 2001). Antropoloji Enstitüsünün adı 1946 yılında Ankara Üniversitesi'nin kurulmasıyla "Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü" olarak değişmiştir ve 1976 yılına kadar yaklaşık 50 yıl kadar süreyle ülkemizde bu enstitü altında tek Antropoloji Bölümü olarak devam etmiş, Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü kuruluncaya kadar eğitim ve araştırmalara devam edilmiştir. Ülkemizde 1981 yılına kadar ayrı bir fizik antropoloji bölümü ve anabilim dalı olmamasına karşın genellikle fizik antropoloji alanında önemli çalışmalara imza atılmıştır.

Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü daha sonra Fizik Antropoloji ve Kültürel Antropoloji olmak üzere iki alanda devam etmiştir. Fizik Antropoloji: zoolojik antropoloji, paleontolojik antropoloji, teknolojik antropoloji ve etnolojik antropoloji alanlarından konuları işlerken; Kültürel antropolojide ise Arkeolojik, etnolojik, sosyoloji alanlarında araştırmalar yapılmaktaydı (Kansu, 1940, s. 12-18).

Türk Antropoloji Enstitüsü'nde, Anadolu'nun Paleontolojisi ve prehistoryasını ilgilendiren alanlarda yapılan çalışmaların yanı sıra; Türk Tarih Kurumu Prehistorik araştırmalarına da iştirak edilmekteydi (Kansu,1940, s. 25-34).

Bu zamana kadar kürsü sisteminde devam eden Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü'ndeki Antropoloji Bölümü, YÖK'ün 1981 yılında kabul edilen 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunuyla, kürsü sistemi iptal edilerek, bölüm sistemine geçilmiştir. 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu doğrultusunda oluşturulan Antropoloji Bölümü çatısı altında "Fizik Antropoloji", "Paleoantropoloji" ve "Sosyal Antropoloji" Anabilim dallarının oluşması yönünde bir karar alınmış ve üç ana bilim dalıyla 1993 yılına kadar devam edilmiştir. 1993 yılında Yüksek Öğretim Kurumu'na sunulan ve kabul edilen teklifle Antropoloji Bölümü "Fizik ve Paleoantropoloji" "Etnoloji ve Sosyal

Antropoloji" olmak üzere iki ayrı bölüm şeklinde yeniden düzenlenmiştir, 2002 yılında ise yeniden Fizik Antropoloji, Paleoantropoloji ve Sosyal Antropoloji Anabilim dalları YÖK tarafından bir araya getirilerek Antropoloji Bölümü güncellenmiştir.

Antropoloji biliminin gelişimini ülkemizde başlatan ve ihtisas alanları doğrudan Antropoloji olmuş üç önemli bilim insanı: Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu (1903-1983), Ord. Prof. Dr. Muzaffer Süleyman Şenyürek (1915- 1961) ve Prof. Dr. Nermin Erdentuğ (1917-2000)'dur. Ord. Prof. Dr. Kansu yaptığı çalışma ve araştırmalarla ülkemizde antropolojinin temelini atmış ve antropoloji biliminin gelişmesinde temel rol oynamıştır. Ord. Prof. Dr. Muzaffer Süleyman Şenyürek yaptığı araştırmalar, bilimsel yayınları ve çalışmalarıyla 1952 yılında Antropoloji Bölümünde Paleoantropoloji Kürsüsü'nün (Anabilim Dalı) kurulmasına öncülük etmiştir.

Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu 1903 yılında Edirne'de doğmuştur. 1923 İstanbul Tıp Fakültesi mezunudur. 1924 İstanbul Tıp Fakültesi iç hastalıkları kliniğinde asistan tayin edilmiştir. 1927-29 yılları arasında Sorbonne Üniversitesi Yüksek Etüdler Okulu Broca Antropoloji laboratuvarında Prof. Dr. G. Papillaut'nın yanında çalışmış, hazırladığı bir tezle devam ettiği Antropoloji okulundan diploma (Diplome des Sciences Anthropologique) almıştır. Türkiye'ye dönüşünde, Tıp Fakültesinde açılan bir sınavla 1929'da Antropoloji doçenti olmuş. Ankara'da toplanan birinci Türk Tarih Kongresinden (2-11 Temmuz 1932) sonra Atatürk tarafından Türk Tarih Kurumu asıl üyeliğine seçilmiştir. 1934 yılında profesör olmuştur. Darülfünun (Üniversite) reformunda kadrosu İstanbul Fen Fakültesine nakledilmiştir. 1935 yılında Atatürk'ün isteği üzerine Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine Antropoloji Profesörü olarak getirilmiştir. 1944 yılında Ordinaryüs profesörlüğüne yükseltilmiştir. 1942-44 yıllarında DTCF dekanlığı yapmış 1946 yılında kurulan Ankara Üniversitesinin de ilk rektörü olarak seçilmiştir (Kansu,1940; Demirel, 2011).

Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu: Prehistorya ve Pretohistorya Bilimler (1932) ile Antropoloji ve Etnoloji Bilimleri (1934)

Uluslararası Kongrelerinin daimî konseyleri üyeliğinde bulunmuştur. Antropoloji-Etnoloji İkinci Kongresi ve Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyetinin kurucularındandır. Şevket Aziz Kansu Chikago Üniversitesi Şark enstitüsünün Alişar'da yaptığı kazılara antropolog olarak katılmıştır. Türk Tarih Kurumunun 1935-1936 yılında Alacahöyük kazılarına asistanı Muina Atasayan ile birlikte katılmıştır. 1936-37 kazılarına ise Antropoloji zümresi öğrencilerinden Kemal Güngör öğrenci olarak katılmıştır (Kansu, 1940, s. 6).

Alanı ile ilgili bazı eserleri: Antropometri Tetkikleri Rehberi (1937), Prehistorya araştırmaları Rehberi (1938), Etiyokuşu Hafriyat raporu (1940), Türk Antropoloji Enstitüsü Tarihçesi (1940), Doğunun Prehistoryası (çev. 1946), İnsanlığın Kaynakları ve ilk Medeniyetler (1947), Avrupa'nın İskân Tarihi (çev. 1950), Rassengeschichte der Türkei (1977).

Kansu 1973 yılında yaş haddinden emekli olmuştur. Türkiye Tıp Akademisi, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Paris ve Roma Antropoloji Cemiyetleri ile Alman Arkeoloji Enstitüsü Aslî ve Floransa Antropoloji Cemiyeti Muhabir üyesidir. Türk Tarih Kurumu Başkanlığında (1962-1973) bulunmuştur. Kanseroloji ve Ekoloji Derneği Onursal üyesidir (1976) (Kansu, DTCF kişisel dosyası Dekanlık izni ile incelenmiştir).

Dr. Afet İnan'dır Antropoloji'nin kurulmasına önemli katkısı olan bir diğer bilim insanı Atatürk'ün manevi kızı olan Dr. İnan tarih alanında yetişmiş olmanın yanı sıra Anadolu insanlarının antropolojisi üzerine de çalışmıştır. Afet İnan 1936'da Genevre Üniversitesi'nde Prof. Dr. Eugene Pittord'ın yanına gönderilmiştir "Une Etüde Anthropometrique Sur 200 Femmes Turques, en Turquie" (1937) (Türkiye'de 200 Türk Kadını Üzerinde Antropometrik Bir İnceleme İstanbul 1937) başlıklı çalışmasını Cenevre'de tamamlamıştır. Doktora tezini 1939'da tamamlayarak yurda dönen Dr. Afet İnan ülke insanımızın antropometrik ölçüm değerlerini yansıtan ve ülkemizde Fizik antropoloji çalışmaları açısından öneme sahip olan önemli bir araştırmaya imza atmıştır. İnan'ın yer aldığı projede Türkiye 10 bölgeye ayrılarak her bölge için birer ekip

oluşturulduktan sonra 64 bin kişiden 27 farklı antropometrik ölçü ve vücut özelliği kaydedilmiştir. Ancak anket formlarında bazı eksiklikler olması nedeniyle araştırmada 59.728 birey (39.465 erkek 20.263 erişkin kadın) bireyin bilgileri değerlendirmeye alınmıştır. Alınan antropometrik ölçüler, İstatistik Umum Müdürlüğü (günümüzdeki adı TUİK=Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından değerlendirilmiştir. Bu çalışma Türkiye genelini kapsayan ilk Fizik Antropoloji çalışmasıdır (Demir, 2009). Prof. Dr. Afet İnan'dan sonra birçok Antropolog antropometri tekniği yardımıyla farklı yaş gruplarındaki bireylerin vücut ölçüleri hakkında çalışmalar yapmışlardır.

Bunlar: Nebile Gükçül (1938) "Ankara İsmetpaşa İlkokulu Talebelerinden 422 Kız ve Erkek Türk Çocuğu Üzerinde Antropometrik Araştırmalar ve Neticeleri"; Kemal Güngör (1938) "Denizli Mıntıkası Yörükleri Üzerinde İlk Tetkik ve Neticeleri"; Melih Kınay (1938) Ankara, Gedikli İlkokulu Talebelerinden 200 Kız ve Erkek Türk Çocuğu Üzerinde Antropometrik Araştırmalar ve Neticeleri"; Naciye Çınar (1938) "Ankara, Devrim İlkokulu Talebelerinden 443 Kız ve Erkek Türk Çocuğu Üzerinde Antropometrik Araştırmalar"; İhsan Hilmi Alantar (1939)"Türk Çocuklarında Antropometrik Ölçüler"; Muine Atasayan (1943) "Türk Saçları Üzerinde İlk Antropolojik Araştırma"; Cavit Oral Binbaşıoğlu (1950) "Ankara'da İlkokul Çocuklarının Beden Gelişimi" Üzerinde Bir İncelemedir. Doktora tezini 1943 yılında tamamlayan Dr. Muine Atasayan, Paleoantropoloji, Prehistorya ve Fizik Antropoloji alanlarına eserler kazandırmıştır. Prof. Dr. Nermin Erdentuğ *(1917-2001)*, Prof. Dr. İsmail Kılıç Kökten *(1904-1974)*, Prof. Dr. Refakat Çınar *(1927-1974)*, Prof. Dr. Armağan Saatçioğlu *(1944-1990)*, Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu tarafından Fizik Antropoloji alanında doktora yaptırılan bilim insanlarıdır.

Fizik Antropoloji'nin bir diğer önemli ismi Prof. Dr. Seniha Tunakan 1908 yılında İstanbul'da doğmuştur. Tunakan 1934'te İstanbul Üniversitesi biyoloji Bölümünden mezun olmuş, hemen ardından Şevket Aziz Kansu'nun yanında antropoloji alanında lisansüstü eğitimine devam ederken, devlet bursu ile doktora eğitimi için Almanya'ya, Nazi döneminin önemli bir

kurumu olan Kaiser Wilhelm Institut für Anthropologie menschliche Erblehre und Eugenik'te (Kasier Wilhelm Antropoloji, İnsan Kalıtımı ve Öjenisi Enstitüsü), kurumun kurucusu Nazi Partisine üyeliği bulunan ve öjenik çalışmalarıyla tanınan, Eugen Fischer'in yanına gönderilmiş ve onun danışmanlığında doktorasını tamamlamıştır. Seniha Tunakan,1936'da Berlin Üniversitesi Kaiser Wilhelm Antropoloji Enstitüsünde "Hareket Düzenleri Üzerine Kalıtımsal Çalışmalar" isimli doktora teziyle fizik antropoloji alanına farklı bir bakış açısı kazandırmıştır.

Tunakan bu eğitimin ardından Türkiye'ye dönmüş ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bölümü'nde göreve başlayarak akademik çalışmalarını burada sürdürmüştür. Tunakan zaman zaman Kansu'yla birlikte arkeolojik çalışmalara katılmış olmakla birlikte, asıl çalışma konuları kalıtım (genetik) üzerine olmuştur. Seniha Tunakan Kalıtım konusundaki biyoloji bilgisini antropolojide uygulayarak, "ırk" konusunda hocası Kansu ile aynı eğilimini sürdürmüştür. Ancak, Tunakan'ın akademik yayınlarında Şevket Aziz Kansu'daki kadar yoğunlukta ve açık bir şekilde ırk eğilimi ortaya çıkmamaktadır. Tunakan bilimsel bulgulardan hareketle yorumlamalarda bulunmamış ve siyasi görüş belirtmemeye özen göstermiştir. Bu durum cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kendisini Türkiye'de Türk ırkının "rüştünü ispat etmeye" adayan antropoloji biliminin, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir dönüşüm gösterdiğini ortaya koymaktadır. Antropoloji artık alt dallara ayrılmış ve özellikle ırkçılığın neden olduğu olaylardan kaynaklı olarak "ırk" konusunda ciddi bir değişim olmuştur. Önceki yıllarda bir milletin gelişmişliğinin göstergesi olarak gösterilen ırkın yerini önce yine "bilimsel" ama bir insanın yetenekleri konusunda öngörü sağlayan "genetik" kavramına bırakmıştır. Seniha Tunakan'ı «ırk» tan uzaklaşan dönüşümün kavşaklarından birisi olarak görmek mümkündür.

Tunakan antropolojide yaşanan bu dönüşümün tanıklığını ve "pratisyenliği"ni üstlenirken. Tunakan, Türklerde parmak ve el izlerinin antropolojik bakımdan incelenmesi, saç rengi ve kalıtımı, memleketimizde ikiz doğumu çoğunluğu

üzerinde ilk deneme, Türk suçlularında parmak izlerinin karşılaştırmalı incelenmesi, insanlarda normal beden vasıflarından bazılarının kalıtım şekline ve bunların ferdi ve ırki değerlerine genel bir bakış, konularında çalışmalar yürütmüştür.

Paleoantropoloji'nin temeline atan Ord. Prof. Dr. Muzaffer Süleyman 1915 İzmir doğumludur. İzmir Atatürk lisesini sınıf birincisi olarak bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi tıp fakültesine kaydolmuştur. Maarif Bakanlığınca açılan sınavda başarılı olunca eğitim için ABD harvard Üniversitesine gönderilmiştir. Ord. Prof. Dr. Muzaffer Süleyman Şenyürek Eylül 1934'te ABD Cambridge şehrindeki Harvard Üniversitesine gitmiş 1939 yılında bu üniversitede doktora derecesi almıştır. Şenyürek 1938' de Brookline şehrinden Bayan Eleanor West ile evlenmiş (Bayan Nur Şenyürek). Şenyürek "A Metric Approach to the Study of the Evolution of Human Dentition" başlıklı doktora tezinde insan dişinin evrimini kantitatif bir şekilde ele almıştır. Doktora aldığı sırada Profesör Coon Kuzey Afrika'da, Tanca civarında bir mağarada eski bir tip insana ait bir çocuk fosil üst çene kemiği ile bunun içinde gömülü bulunan bir azı dişi bulmuş, incelenmesi için Harvard Üniversitesi'nde Profesör Hooton'a göndermiş. Hooton da bu önemli incelemeyi Uzman Muzaffer Şenyürek'e vererek inceletmiş, bu incelemenin sonucunda Şenyürek kalıntıların bir Neandertal çocuğuna ait olduğunu teşhis etmiştir. O zamandan beri bu fosil insan Tanca Adamı adı ile şöhret kazanmış Muzaffer Şenyürek bu araştırmasının sonucunu Fossil Man in Tangier adlı yazısında yayınlamıştır.

Muzaffer Şenyürek Amerikadayken "Extention of Neanderthal Man in North Africa", ve "The Dentition of the Plesianthropus and Paranthropus" başlıklı iki önemli çalışma yayınlayarak Harvard Üniversitesi çevresinde önemli bir antropolog olarak büyük takdir ve itibar kazanmıştır. 1939 yılı sonlarında Amerika'dan ayrılan Muzaffer Pennsylvania Üniversitesi'nden Rodney Young'ın başkanlığında yapılan Gordion kazısında büyük bir tümülüs içinde bulunan ve kıral Gordios'a ait olduğu tahmin edilen bir iskeletin incelenmesi işi

de Muzaffer Şenyürek'e verilmiş olup, Şenyürek iyi korunmuş durumda olan pelvis ile kafatasından, iskeletin bir erkeğe ait olduğunu, kafatası dikişlerinden, yaşının 60'1 biraz geçtiğini, boyunun 159 santimetre olduğunu ve iskeletin diğer özelliklerini tespit etmiştir. Muzaffer Şenyürek'in etraflı bir şekilde incelediği konular arasında dişler birinci plânda yer almaktadır (Sayılı, 1962).

Prof. Dr. Muzaffer Süleyman Şenyürek ise Antropoloji bölümüne "nötr" olarak konumlanmış bir bilim insanı örneği olacaktır. Bu iki bilim insanının dönemi için Türkiye'de antropolojinin "duraklama" dönemi olarak değerlendirilmektedir. Çünkü ırk çalışmalarının gözden düşmesi beraberinde antropolojinin de popülerliğini kaybetmesine ve devletin önceki dönemlerde olduğu gibi antropoloji çalışmalarını desteklememesine neden olmuştur. Bu durum kısa vadede antropolojinin gelişimi açısından olumsuz olarak görülse de daha sonraki süreçlere bakıldığında, özellikle devletin kontrolü ve isteği yönünde yapılan çalışmalardan uzaklaşılması, günümüz antropolojisi için daha "özgür" çalışma alanları sağlamıştır. Bu süreç 1990'larda kendisini daha çok hissettiren eleştirel bir bakış açısının antropolojiye yerleşmesine katkıda bulunmuştur (Toprak, 2012; Özbek, 2001).

Muzaffer Şenyürek Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Paleoantropoloji Kürsüsünü, insan paleontolojisi ve primatoloji konulan nüvesi etrafında sahanın en modern görüş açısı ve zihniyeti ile geliştirmek için kısa fakat çok verimli akademik hayatı boyunca âzami derecede gayret etmiştir. 1950 yılında Profesör ve 1958 yılında ordinaryüs profesör olan Muzaffer Şenyürek, Aralık 1959'dan Haziran 1961 tarihine kadar Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi dekanlığı yapmıştır ve 1955'ten ölümüne kadar da UNESCO Yönetim Kurulu üyesiydi. Muzaffer Şenyürek Congres International des Sciences Prehisto- Muzaffer Şenyorek 193 riques et Protohistoriques'in daimi konsey üyesiydi. Dil ve TarihCoğrafya Fakültesi ile Türk Tarih Kurumu'nu müteaddit milletlerarası antropoloji kongrelerinde temsil etti ve Wenner Gren Foundation For Scientific

Research'ın 1952 yılında New York'ta tertiplediği Milletlerarası Sempozyuma Amerika dışında davet edilen yirmi dokuz uzmandan biri olarak katıldı (Sayılı, 1962).

Muzaffer Şenyürek 23 Eylül 1961'de Adana'dan bindiği uçağının, çok yağmurlu bir havada Esenboğa Hava alanına inişte Etimesut civarında düşmesi sonucu hayatını kaybetmiştir. Şenyürek bu yolculuğunda Hatay Samandağı'nda Türk Tarih Kurumu ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi adına yaptığı bir kazıdan dönmekteydi (Sayılı, 1962).

Fizik ve Paleoanatropoloji alanında görev yapmış bir diğer akademisyen hoca Prof. Dr. Fikret Ozansoy'dur. 1913'te İstanbul'da doğan Prof. Dr. Fikret Ozansoy İstanbul Işık Lisesi mezunudur. Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'ni bitirdikten sonra 1944 yılında MTA Enstitüsü'nde göreve başlamıştır. Devlet bursu ile Paris Sorbone Üniversitesi'nde 1958 yılında bilim doktorasını (Sciens Natural) tamamlayarak MTA'ya döndü. MTA'daki çalışmalarından sonra Öğretim Üyesi olarak Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'ne geçmiştir. Daha sonra 1965'te Doç. Dr. Ozansoy MTA Enstitüsü Genel Direktörlüğü'ne Ulusal Doğa Tarihi Müzesi'nin kurulmasını önerir. Bu önerisinin kabul görmesiyle birlikte müzenin kuruluş aşamasında Paleontoloji Bölümü'nün sorumluluğunu üstlenir. 1971 yılında Profesör olan Fikret Ozansoy 1972'de Ege Üniversitesi'nden gelen Doğa Tarihi Müzesi kurma önerisini kabul ederek MTA ve DTCF'den ayrılarak Ege Üniversitesi'ne geçmiştir. Burada önce Doğa Tarihi Enstitüsü'nü, sonra da Doğa Tarihi Müzesi'ni kurmuştur ve 1981 yılında Ege Üniversitesi'nden emekli olmuştur. Bugün yapılan paleontoloji alanındaki kazıların temelini atan Fikret Ozansoy olmuştur. Ankara-Kızılcahamam yakınlarındaki Sinantepe'de, Hominoid evrimine ilişkin Türkiye'deki ilk fosili bulan Dr. Ozansoy, 1957'de bulduğu bu fosile Ankarapithecus Meteai adını vermiştir. Dünya paleontoloji literatüründe önemli bir yeri olan Sinap lokalitesinde daha sonra Alpagut devam etmiştir.

Fizik antropoloji, prehistorya ve Paleoantropoloji alanlarında araştırmalar yapan bir diğer bilim insanı Prof. Dr.

Enver Yaşar Bostancı 1923 yılında Denizli iline bağlı Kesriye Köyünde doğmuştur. Bostancı 1949 yılında AÜ DTCF Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsünden mezun olduktan sonra 1951'de Yüksek Beden Eğitimi Enstitüsünde Antropometri dersleri vermiştir. Bu tarihten itibaren Eski Eserler ve Müzeler Müdürlüğüne bağlı Kastamonu müzesinde Müze asistanı olarak görev yapmış, daha sonra 1952 yılında AÜ DTCF Fizik Antropoloji Kürsüsünde asistan oldu. Doktora çalışması
«Ergenlik Çağındaki Okul Çocuklarının Fiziksel Büyümesi» konulu bir çalışmadır. Temmuz 1957-Eylül 1958 yılında Londra Üniversitesinde Dördüncü zaman stratigrafisi ve fosil insanlar üzerine çalışmalar yapmıştır. Kasım 1962- Aralık 1963 tarihleri arasında Humbolt burslu olarak Almanya'da Göttingen Üniversitesi Antropoloji Bölümünde dönemin en ünlü bilimcilerinden Prof. Gerhard Heberer ile fosil primatlar ve insanın filogenetik evrimi ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Anadolu'nun Paleolitik Kültürleri konusunda da kazı ve çalışmalar yapan Bostancı 1990 yılında emekli olduktan kısa bir süre sonra 1995'te de vefat etmiştir (Güleç, 1917, s. 13).

İskelet biyolojisi konularında çalışmaları olan Doç. Dr. Refakat Çiner (1927-1974) ise 27 Aralık 1927'de Gaziantep'te doğmuştur. Çiner 1958 AÜ DTCF Antropoloji Bölümü'nde asistan olmuştur, 1960 yılında doktorasını tamamlayarak 1968'de doçent ünvanı almıştır. İngiltere ve Almanya'ya giderek alanıyla ilgili çalışmalar yaptı. 29 Mart 1974'te genç yaşta yaşamını yitirmiştir (Antropoloji Bilimleri Araştırma Enstitüsü Üyeleri, 1972, s. 7).

Fizik antropoloji alanında ödülü olan Doç. Dr. Armağan Saatçioğlu 3 Temmuz 1944 yılında Konya doğmuştur. Haziran 1961'de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fizik Antropoloji Kürsüsü'nde lisans eğitimine başlamış, 1965 yılında mezun olmuş ve aynı yıl Fizik Antropoloji Kürsüsünde asistan olmuştur. Saatçioğlu 1970 yılında, Nisan ayında «Türkiye'de Antropolojik Bazı Karakterlerin Sosyo Ekonomik Gruplar Arasında Gösterdiği Değişimler Üzerine Biyometrik Bir İnceleme» konulu çalışmasıyla Doktorasını tamamladı (Sevim Erol ve Unat Yavuz, 2009). 1971'de Fulbright bursu kazanarak

bir yıl süreyle Amerika Pensilvanya Üniversitesine gitmeye karar vermişken, Oxford Üniversitesi, İnsan Anatomisi Kürsüsü, Antropoloji Laboratuvarı'nda çalışmak üzere aldığı davet nedeniyle Amerika yerine İngiltere'ye gitmiş ve 1971'de bu laboratuvarda antropometrist olarak görev yaparken, burada Oxford köylerine yönelik ortak bir araştırmada görev almıştır. Bu araştırmanın sonuçları "Psychometric, Personality and Anthropometric Variation in A Group of Oxfordshire Villages" adıyla Annals of Human Biology'de yayımlandı (Harrison G.A., Gibson, J. B., Hiorns, R. W., Wiglwy, M., Hancock, C., Freeman, C.A., Küchemann, C.F., Macbeth, H.M., Saatcioğlu, A., ve Carrivick, P.J, 1974). 1975 yılında Fizik Antropoloji Kürsüsü'nün tek öğretim üyesi olan Saatçioğlu, 1975 yılında doçentlik çalışması için Rize, Elâzığ, Gaziantep, Adana, Ankara, İstanbul ve İzmir'de araştırmalar yaparak (Magnarella ve Türkdoğan, 1976, s. 268-269). 1977'de «ABO Genleri Yönünden Türkiye'nin Yeri ve Bu Ülkedeki Gensel Çeşitlilik Üzerine Biyometrik Bir İnceleme» konulu çalışmasıyla doçent unvanı almıştır. 1978'de Ankara ve İzmir'de 7-11 yaşları arasındaki Türk çocuklarında ideal standart antropometrik ölçüleri; 1981'de "Canlı, İskelet ve Röntgen Filmleri Üzerindeki Tüm Açıları Ölçen Alet" başlıklı çalışmasıyla Sağlık Bilimleri dalında 1981 TÜBİTAK Teşvik Ödülü'nü aldı (Sevim Erol ve Unat Yavuz, 2009, s. 180-182). 1983'te görevinden ayrılan Saatçioğlu 1990'da yaşamını yitirmiştir (Süslü, 1986, s. 489), Saatçioğlu, Society for the Study of Human Biology (İngiltere), Human Biology Council (Amerika) ve Kanseroloji ve Ekoloji Derneği (Türkiye) üyesiydi.

Ülkemizde tüm bu çalışmaların dışında dalı fizik antropoloji olmamasına rağmen ve fizik antropoloji alanında çalışmadığı halde alana önemli katkılar yapan bilim insanlarının çalışmalarına da değinmek gerekir. Yüksel Emekli'nin 1969 yılında gerçekleştirdiği "Türk Silahlı Kuvvetleri Kara Ordusu Erlerinin Beden Yapıları Üzerinde Bir Araştırma", 1969 yılında Olcay Neyzi'nin "Türk Çocuklarında Büyüme-Gelişme Normları, 1989 yılında ise Belma Kayış ve Fahri

Özok'un "Türk Erkek Toplumunun Antropometrik Değerleri" başlıklı eserlerini örnek olarak gösterebiliriz

Prof. Dr. Berna Alpagut (1946-) 1968 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Paleoantropoloji Kürsüsünden mezun oldu, 1968-1970 yılları arasında MTA Genel Müdürlüğünde Palinoloji alanında Tarihlendirme Yöntemleri üzerinde eğitim aldı, 1970 yılında Paleoantropoloji Kürsüsünde asistan olarak göreve başlamıştır. 1975 yılında doktorasını tamamladı, 1981 yılında Doçentlik unvanı almış, 1988 yılında "Profesörlük"e yükseltilmiştir. 1988-1998 yılları arasında Paleoantropoloji Anabilim Dalı Başkanı, 1993-1996 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü, 1998-2001 tarihleri arasında Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı, 2006-2012 yılları arasında Antropoloji Bölümü Paleoantropoloji Anabilim Dalı Başkanı, 2008-2013 arasında da kurucusu olduğu Sosyal Bilimler Çevre Anabilim Dalı Başkanlığı görevlerini sürdürmüştür. 1983 yılından emekli oluncaya kadar Bursa Mustafakemalpaşa Paşalar Köyü'nde kazılar yaptı. 1989'da Ankara-Kazan Sinap Formasyonu Yüzey Araştırması ve Kazıları, 1993'te Muğla-Özlüce Kazıları, 2000'de Turolian Park Projesi, 2005'te Bursa Kazı Alanlarının Arkeopark Projeleri Çalışmaları, 2006-2009'da Burdur Elmacık Fosil Yatağı Kazısı Bilimsel Danışmanı, 2012'de Burdur Rum Kavaklı Kilisesi Doğa Tarihi Müzesi Bilimsel Danışmanlığı, 1998-2001 tarihleri arasında Üniversitelerarası Kurul üyeliği, 1993- 1997'de Kültür Bakanlığı danışmanlığı yaptı (Demirel, 2014, s. 27). 2013'te emekliye ayrıldı.

Prof. Dr. Erksin Güleç (1950-) Prof. Dr. Erksin Güleç, 1950 yılında doğmuş, Ankara'da tamamladığı ilk ve orta öğreniminin ardından Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Paleoantropoloji kürsüsünü kazanmıştır. 1973 yılında Paleoantrpopoloji Kürsüsü'nde asistan olarak göreve başlamıştır. Prof. Güleç, aynı kürsüde 1975 yılında yüksek lisansını, 1979 yılında doktorasını tamamlamış, 1984 yılında yardımcı doçent, 1985 yılında doçent ve 1991 yılında da profesör oldu. 1987-1993 yılları arasında Fizik Antropoloji Anabilim Dalı Başkanlığı, Antropoloji Bölüm Başkanlığı ve

Paleoantropoloji Anabilim Dalı Başkanlığı yaptı 2003-2006 Yıllarında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı, 2009-2011 yılları arasında Ahi-Evran Üniversitesi'nde Rektör Yardımcılığı yaptı. EAA'da 2014 yılından beri başkan yardımcılığı yaptı. Avrupa Antropoloji Bu cemiyet tarafından iki yılda bir düzenlenen dünya çapındaki kongrelerden onsekizincisini 2012 yılında başkanlığı altında Ankara Üniversitesi'nde gerçekleştirmiştir. 2016 yılında Hırvat Bilimler Akademisi'ne Şeref Üyesi seçilmiştir. Ayrıca Antropoloji Dergisi editörlüğü yaptı. 1996 yılından beri Hacettepe Üniversitesi ile ortaklaşa başkanlığı altında gerçekleştirilen Ulusal Biyolojik Antropoloji Sempozyumları düzenledi. 1989-1998 yılları arasında Ankara/Kalecik/Çandır Kazısı, 1997 yılından beri Hatay/Samandağ/Üçağızlı Mağarası Kazısı, 2002-2008 yılları arasında Sivas/Haliminhanı-Hayranlı Kazısı bilimsel danışmanlığı yapmıştır. Prof. Dr. Güleç, ayrıca University of California, Berkeley adına Prof. Dr. Tim D. White tarafından Etiyopya'da sürdürülen ve antropoloji alanında dünyanın en önde gelen araştırmalarından biri olan "Middle Awash Projesi"nde de görev aldı. Güleç 11 Eylül 2015'te emekliye ayrıldı (Özer ve Sağır, 2017)

Prof. Dr. Ayhan Ersoy (1962-2014) 1962 yılında Ankara'da doğmuş, 1984'te AÜ DTCF Antropoloji Bölümü'nden mezun olmuştur. 1986'da Paleoantropoloji Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi oldu, 1987'de "İskelet Kalıntılarının Gömülme Kuralları (Taphonomy) Üzerinde İstatistiksel Bir Araştırma" çalışmayla yüksek lisansını tamamlamıştır. 1988- 1991 yılları arasında doktora eğitimi için Amerika Birleşik Devletleri, New York Eyalet Üniversitesi'nde (SUNY at Stony Brook) bulunmuştur, 1994 yılında "Paşalar (Bursa-MKP) Hominoidlerinin Fonksiyonel Morfolojisi" başlıklı çalışma ile doktorasını tamamlamıştır. 1997 yılında "Doçent" unvanı almış, 2014 yılında ise profesörlüğe yükseltilmiştir.

Mardin-Nusaybin Girnavaz Höyüğü (1983), Muğla-Milas Iasos Arkeolojik Kenti (1986), Şanlıurfa Birecik Gre Virike Höyüğü (1999), Diyarbakır-Bismil Aşağı Salat Höyüğü (2000-2001), Gaziantep-Zeugma (Belkıs) Antik Kenti (2007), İzmir

Seferihisar Teos Antik Kenti (2010). Çorum-Alaca Eskiyapar Höyük Kazısı (2013) iskelet çalışmaları, Güneydoğu Anadolu Bölgesi Paleolitik Dönem baraj bölgesi yüzey araştırmalarında da heyet üyesi olarak görev aldı. Şanlıurfa-Birecik Kargamış Barajı Çevresi (2000), Diyarbakır-Bismil Ilısu Barajı Çevresi (2001-2002). Batman Ilısu Barajı Çevresinde çalıştı (2003). Bölümün Paleoantropolojik kazılarından Bursa-Mustafakemalpaşa Paşalar Çankırı Çorakyerler Sivas, Haliminhanı kazıları ile Ankara-Kazan Sinap Yüzey Araştırmaları kurtarma kazılarında görev yapmıştır. Dr. Ersoy 2014 yılında genç yaşta yaşama veda etmiştir (Demirel, 2015).

Enver Yaşar Bostancı 1954 yılında "Türk Okul Çocuklarında Beden Gelişimi Üzerine Bir Araştırma" konulu fizik antropoloji tezinden sonra çalışmalarını paleoanropoloji alanında devam ettirmiştir. Refakat Çiner ise 1968 yılında fizik antropoloji içerikli "Türkiye Kadınlarının Antropolojisi" başlıklı tezini başarıyla savunduktan sonra daha çok paleoantropolojik çalışmalara yönelmiştir. Aynı tarihlerde Hertzberg ve Arkadaşları 1960-61 yılları arasında (1963) NATO kapsamında Türkiye, Yunanistan ve İtalya orduları üzerinde 915 genç asker birey üzerinde somatometrik alan araştırması yapmışlardır (Güleç, 1997).

Fizik Antropoloji ve Paleoantropoloji Anabilim dallarında hemen hemen benzer konular çalışılmaktadır. Her iki Anabilim Dalı'nda görev yapan öğretim elemanları iskelet biyolojisi, paleontoloji, primatoloji, patoloji, demografi, morfoloji gibi konularda çalışmalar yapmışlardır. Bugün Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Paleoantropoloji laboratuvarında Neolitik dönemden Osmanlı'ya kadar tüm arkeolojik dönemlere ait yüzlerce iskelet koleksiyonu mevcuttur. Türkiye'nin en kapsamlı iskelet koleksiyonu Fakültemiz Antropoloji Bölümündedir. Günümüzde Fizik ve paleoantropoloji hocaları antik dönem toplumlarının iskeletlerinden geçmişe yönelik antropolojik çalışmalar yaparken mağara ve fosil kazıları da yürütmektedirler. Bunlardan Prof. Dr. Ayla Sevim Erol Çankırı'da fosil kazısı; Prof. Dr. İsmail Özer, Çanakkale'de mağara kazısı; Prof. Dr. Mehmet SAĞIR ise Şereflikoçhisar'da

fosil kazısı yapmaktadır. Yine Fizik Antropoloji'de Prof. Dr. Timur Gültekin, Prof. Dr. Mehmet Sağır, Prof. Dr. Başak Koca Özer, Dr. Öğretim Üyesi Sibel Önal, Dr. Öğretim Üyesi Öznur Gülhan, Dr. Ece Eren Kural ergonomi, spor, beslenme ve büyüme, patoloji, demografi, diş ve ağız sağlığı, adli antropoloji gibi konularda araştırmalar yapmaktadırlar.

Adli Antropoloji kimliği belirsiz kayıp kişilerin kimliklendirilmesine yardımcı olan bir bilim dalıdır. Bu bilim dalıyla ilgili eğitim yaptırmak üzere Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bölümü öğretim üyelerinin desteğiyle Adli Bilimler Enstitüsü'nde 2014'te yüksek lisans, 2020'de de doktora programı açılmıştır. Bu programlar ülkemizde tek olan ve ilk açılan programlardır.

Sosyal Antropolojinin: 18.yy'da kendi içerisinde ulusal bir temelde birleşmeye çalışan Almanya, İngiltere ve Fransa'nın hem sömürge imparatorluklarına hem de bilgi iktidarına karşı muhalefet etmeye girişecektir. Fransa ve İngiltere'nin üzerinde uzlaştığı 'uygarlık' kavramına karşı Almanya, kendi siyasal ve toplumsal hayatının dinamikleri çerçevesinde farklı bir anlam kazanacak olan 'kültür' kavramını koyacaktır (Elias, 2005, s. 73-130). Fransız rasyonalist felsefesini ve İngiliz ampirist felsefesini çürütmek üzere Alman felsefeci Kant, aşkın felsefeyi ortaya koyacaktır. Yorumsamacı bir beşerî bilim anlayışına sahip olan Alman Tarih Okulu da bu muhalif hareketin bir parçası olarak varlığını sürdürecektir. Almanya'da bu farklı duruşun etkisinde 19.yy'da halkların gelenekleri üzerine çalışmalar yapılmaya köylü hayatına ilişkin veriler toplanmaya başlanır. Bu çalışmalara "volkskunde" yani folklor adı verilir. Völkerkunde ise Almanya'da karşılaştırmalı kültürel araştırmaları yani etnoloji adı verilen çalışma alanını ifade eden bir kavram olarak kullanılmaya başlanır. Bu açıdan bakıldığında, Almanya'da "anthropologie" kelimesi on sekizinci yüzyılın sonuna gelindiğinde hala farklı halkların kültürel özelliklerini tanımlamak için tercih edilmiyordu. Benzer bir şekilde Almanya dışında Kıta Avrupa'sında ve Amerika'da da on sekizinci ve erken on dokuzuncu yüzyıl düşünürleri hem kültürel farklılıkları hem de ortaklıkları çalışmak için etnoloji

kelimesini tercih etmişlerdir. Aslında aynı dönemlerde İngiltere'de ve Amerika'da farklı toplumları incelerken kendi sömürgeci siyasal ajandaları ile bağlantılı olarak antropoloji kavramını tercih edenler de yer almaktadır (Barnard, 2000, s. 1-2). Bu iki başlı adlandırma, on dokuzuncu yüzyılda antropolojik düşünce için önemli olan birtakım tartışmalara bağlı olarak varlığını sürdürmüştür. Tartışmalardan bir tanesi poligenesis ve monogenesis taraftarları arasında gerçekleşmiştir. İlki, insanların farklı türlerden ortaya çıktıkları düşüncesini savunur (poligenesis) ve tamamen ırkçı duruşa işaret eder. Diğeri de insanların ortak bir atadan türedikleri yönünde bir iddiaya sahiptir (monogenesis). Bu tartışmanın sömürgeciliğe meşruiyet kazandırmak açısından oldukça siyasal olduğu söylenebilir. İngiltere'de poligenesisi savunanlar kendilerini "antropolog" olarak konumlandıran ve genellikle Anglikan kilisesine bağlı kişilerden oluşmaktayken; monogenesisi savunanlar ise kendilerini etnolog olarak görüp daha ziyade köklü Üniversitelerde eğitim almalarına dahi izin verilmeyen Quakerlar'dan oluşmaktadırlar (Barnard, 2000, s. 15-26). Bu yüzyıl aynı zamanda insanın tarihsel gelişiminin canlılar dünyasındaki organik evrim ile paralellikler içerdiğini kabul eden evrimci bir toplum kuramının kabul görmeye başladığı zamandır ve bu tartışma da aslında aynı siyasal hesaplaşmanın parçasıdır (Kuper, 1995). Böyle bir tarihsel mazide kökenleri olan sosyal antropoloji, farklı toplumlara dair bilgi üretirken deneyimi önceleyen yapısıyla İngiliz ampirizmi ile uyumlu bir disiplin olarak ağırlıklı olarak Anglosakson dünyada kurumlaşıp kök salarken, modern toplumun değişimini ele alan sosyoloji ise Fransız rasyonalist geleneğinin etkisi ile daha teorik bir çerçevede Fransa'da yer bulmuş ve ilerlemiştir. Fakat her iki disiplin de yer yer teorik yer yer yöntemsel etkileşim sayesinde birbirini daimî olarak etkilemişlerdir.

ABD'de de Almanya'dan Amerika'ya göç eden ve Alman ekolünde yetişmiş olan Franz Boas, Amerikan Antropolojisi'ndeki Anglosakson evrimci anlayışın egemenliğini geriletmeyi başarmıştır. Onun zamanında Alman Tarih Okulunun tarihsel tikelciliğini ruhunda barındıran, etnoloji ile

eşanlamlı olarak "kültürel antropoloji" terimi kabul görmeye başlamıştır. Bir yandan da yenilenmiş çok hatlı evrimci teori de hala Amerika'daki bazı Üniversitelerde kabul görmektedir (Eriksen, 2010, s. 123-130).

Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin 1935 yılında kurulmasına karar verilmesiyle, Antropoloji Enstitüsü tüm kadrosu ile Ankara'ya nakledilir. Enstitünün, yeni rejimi düşünsel planda destekleyecek bilgilerin üretileceği bir kurum olarak tasarlandığı (Münüsoğlu, 2015), Türkler'in nereden geldiği, hangi ırka mensup olduklarını ortaya koyabileceği umulan bir bilim dalının da ihtiyaç haline geldiği söylenebilir. Türk kimliğinin hem ırksal hem kültürel olarak inşa edilmesi gayesiyle Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde bu tarihten itibaren hem fizik antropoloji anlamında bir "antropoloji" hem de kısıtlı ders saati ile sosyal antropoloji anlamında bir "etnoloji" ve prehistorya müfredatı uygulanmaya başlanmıştır (Erdentuğ, 1977). Enstitünün öğrencilerinden olan Nermin Erdentuğ, doktorasını fizik antropoloji üzerine yapmış olmakla birlikte sonraki çalışmalarını etnoloji alanında yoğunlaştırmış ve 1944 yılında Antropoloji Kürsüsü'nün etnoloji alanında doçent unvanını alan ilk akademisyeni olmuştur. 1946'da Enstitü'nün ismi "Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü" olarak değiştirilir (Erdentuğ, 1980). Erdentuğ, 1948'de alanı ile ilgili araştırmalar yapmak üzere gittiği İngiltere'den 1951 yılında dönmüş ve akabinde "Sosyal Antropoloji" ve "Alan Araştırması" derslerini açmıştır. Bu dersler, o dönem özellikle kendi aralarında rekabet içerisinde olan İngiltere'de London School of Economics'teki Malinowski'nin katılımcı gözleme dayalı uzun süreli alan araştırması yöntemi ve Oxford Üniversitesi'ndeki Radcliffe Brown'ın yapısal işlevselci teorisinin etkilerini taşıyacaktır. Erdentuğ, 1952 yılında Elazığ'ın Hal ve Sün köylerinde alan araştırmaları gerçekleştirecektir. 1958'de *Acıpayam ve Çevresinde Meskenle İlgili Âdet ve İnanmalar* adlı çalışmasıyla doktor unvanını alan Orhan Acıpayamlı da kürsüde çalışmaya başlar. Daha sonra 1965 yılında *Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Tetkiki* isimli çalışmasıyla ilk halkbilim doçenti unvanını alacaktır (Erdentuğ, 1977, s. 4). 1956-1959

yıllarında Nermin Erdentuğ ücretsiz izin alarak Amerika'ya gider. Erdentuğ o dönemlerde Amerikan "Kültürel Antropoloji'sinde etkili olan "kültür alanları" ve "kültür ve kişilik" yaklaşımlarından da etkilenecektir. 1961 yılında Nermin Erdentuğ'un Profesör olması ve Sedat Veyis Örnek'in kadroya katılması ile Etnoloji, Antropoloji'den bağımsız bir kürsü haline gelebilecektir. Dönemin bir başka önemli gelişmesi, 1962 senesinde Etnoloji Kürsüsü tarafından *Antropoloji* Dergisi'nin yayınlanmaya başlamasıdır. Dergi o günden bu yana zaman zaman kesintiye uğrasa da bugün yayınlanmaya devam etmektedir.

Etnoloji alanında birçok çalışması bulunan Orhan Acıpayamlı 1965'te bitirdiği "Türkiye'de Yağmur Duasının Folklor Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmasıyla profesörlüğe yükseltilir. 1967 yılında Atila Erden, 1968 yılında Zafer Çamer (İlbars) asistan olarak Etnoloji kürsüsüne katılırlar. İlbars, 1973 yılında Gaziantep, Şehitkâmil'deki Battal Köyü'nde gerçekleştirdiği alan araştırması ile fıstık tarımının yarattığı toplumsal değişmeyi ele alan *Battal Köyü'nde Fıstık Tarımının Toplum Kültüründe Meydana Getirdiği Değişmeler* adlı tezi ile doktorasını tamamlayarak 1977- 78 yıllarında konusu ile araştırmalar yapmak üzere Cambridge Üniversitesi'ne gider (Alpagut, 2013, s. 2). 1976 yılında Gürbüz Erginer de Etnoloji kürsüsüne asistan olarak alınacaktır. 1980 yılına gelindiğinde, Etnoloji kürsüsü, Sosyal Antropoloji ve Halkbilim Birimleri olarak ikiye bölünür. Prof. Dr. Nermin Erdentuğ ve Dr. Zafer İlbars, Sosyal Antropoloji Kürsüsünde; Orhan Acıpayamlı, Sedat Veyis Örnek, Atilla Erden ve Gürbüz Erginer'den oluşan kadro ise Halkbilim kürsüsünde kalacaklardır. Sedat Veyis Örnek'in ani ölümü ve sonrasında yaşanan siyasal gelişmeler ile bağlantılı olarak bu düzenleme de kısa ömürlü olacaktır. 1981 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı kanun ile tüm Üniversitelerde kürsü sisteminden bölüm sistemine geçilince, "Sosyal Antropoloji" "Paleoantropoloji" ve "Fizik Antropoloji" Anabilim Dalları Antropoloji Bölümü çatısı altında toplanır, Halkbilim Anabilim Dalı ise Türk Halk Bilim Bölümü'nün içindedir artık.

Sosyal Antropoloji alanında Dr. Zafer İlbars, 1982 yılında, *Ankara Gecekondu Kadınının Hane Dışı Çalışmasının Geleneksel Kadın Statüsü ve Rolleri Üzerinde Etkileri* tezi ile doçent unvanını almıştır. Aynı yıl, 1980'de Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde doktorasını bitiren Aygen Erdentuğ, asistan olarak Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı kadrosuna katılmış ve 1985'e kadar bu Anabilim Dalı'nda çalışmıştır. 1983 yılında Doç. Dr. Zafer İlbars, Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı Başkanı olur. 1985 senesinde, Antropoloji Bölüm Başkanı Nermin Erdentuğ ise emekli olur. Nermin Erdentuğ'un emekli olması ile Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü altındaki Halkbilim Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı, Antropoloji Bölüm Başkanlığı'na getirilir, YÖK düzenlemesi ile Türk Dili ve Edebiyatı'na bağlanan Halkbilim Anabilim Dalı akademik kadrosu ile birlikte son kez Antropoloji Bölümüne dahil edilir, üstelik bölümün içinde yeniden Etnoloji Anabilim dahil edilir.

Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı'na 1986 yılında Hüseyin Türk, 1987 yılında da Ahmet Maden asistan olarak alınırlar. 1988'de Doç. Dr. Zafer İlbars, Ankara Gecekondu Aileleri üzerine yapmış olduğu çalışması ile profesör kadrosuna atanmıştır. 1992'deki bölümlerde gerçekleşen yeni bir akademik düzenleme ile Antropoloji Bölümü bir kez daha kapatılarak "Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü", "Halkbilim Bölümü" ve "Fizik ve Paleoantropoloji Bölümü" oluşturulur. Prof. Dr. Zafer İlbars hem Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölüm Başkanı hem de Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı Başkanı olarak görev yaparken, Etnoloji Anabilim Dalı Başkanı olarak Yrd. Doç. Dr. Gürbüz Erginer görev yapmıştır. 1993 senesinde, eski mezunlardan doktorasını tamamlamış olan Dr. Belkıs Temren yardımcı doçent olarak Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı'na dahil edilecektir. Gürbüz Erginer, aynı yıl doçentliğini alacak, 1994'te de Anadolu'daki Göçer Kültürler ile ilgili çalışmalar yapmakta olan ve eski bir Dil-Tarih'li olan Yrd. Doç. Muhtar Kutlu da Fırat Üniversitesi'nden ayrılıp Etnoloji Anabilim Dalı kadrosuna dahil olacaktır (Erdentuğ & Magnarella, 2001). Daha önce anabilim dalında asistan olan Servet Uslan 1995 yılında yüksek lisansını bitirip Sosyal

Antropoloji Anabilim Dalı kadrosuna Öğretim Görevlisi olarak dahil olmuştur. Aynı yıl Yrd. Doç. Dr. Belkıs Temren de Bektaşilik ve Alevilik çalışmaları ile doçent ünvanını almıştır.

Son olarak 2001 yılında gerçekleşen idari bir düzenleme ile Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı, Etnoloji Anabilim Dalından bir kez daha ayrılarak, Paleoantropoloji ve Fizik Antropoloji Anabilim Dalları ile beraber Antropoloji Bölümü adı altında yeniden birleşecektir. Bağımsız bir bölüm olan Halkbilim ise Etnoloji Anabilim Dalını kendi içerisine alacak ve bu dönemden sonra "Etnoloji ve Halkbilim" adında iki anabilim dalından oluşan bir bölüm olarak faaliyet gösterecektir[1].

Bu dönemden itibaren Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı'na, farklı lisans programlarından mezun olan kişiler eklemlenecektir. Lisans eğitimini Hacettepe Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisansını ise Türkiye'deki milliyetçilik üzerine yazdığı *Classifying Nation and Marking Identity with the Terms of Essentialist Truths: Turkish Nationalism, Purity, and Threat* isimli tez ile İngiltere'deki University College London'da tamamlayan H. Çağlar Enneli, 2002 yılında Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı'nın kadrosuna araştırma görevlisi olarak katılacak ve Prof. Dr. Zafer İlbars denetiminde, Akrabalık ve Sosyal Organizasyon, Din Antropolojisi, Aile Antropolojisi gibi dersler verecektir. 2004 yılında Prof. Dr. Belkıs Temren kendi isteği ile emekliye ayrılmış, 2006'da da Öğr. Gör. Servet Uslan aniden rahatsızlanmış ve bir süre sonra malulen emekli edilmiştir. Aynı yıl, lisans eğitimini Marmara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde, yüksek lisansını ise Sosyal Antropoloji Bilim Dalı'nda Prof. Dr. Zafer İlbars danışmanlığında *İstanbul Teşvikiye Mahallesi'ndeki Çalışan Kadınların ve Ev Kadınlarının Aile Yaşantılarının Karşılaştırmalı olarak Sosyal Antropolojik açıdan İncelenmesi* tezi ile tamamlayan Ceren Aksoy (Sugiyama) araştırma görevlisi olarak alınmıştır.

---

[1] 2021 yılındaki düzenleme ile Halkbilimi olarak isim değişikliğine gidecek ve Etnoloji Anabilim Dalı ve Uygulamalı Halkbilim Anabilim Dalı olarak yoluna devam edecektir.

Çağlar Enneli, 2007 senesinde Prof. Dr. Zafer İlbars danışmanlığında hazırladığı medya ve tüketim konulu tezini savunup doktor unvanını almıştır. Anabilim Dalı'nın Öğretim Üyesi kadrosuna 2009 yılında Yrd. Doç. Dr. olarak Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü lisans mezunu ve 2005 yılında bu alanda doçentliğini almış olan Doç. Dr. Aslı Yazıcı Yakın alınacaktır. 2010'da Dr. H. Çağlar Enneli de Yardımcı Doçent olarak öğretim üyesi kadrosuna atanınca anabilim dalındaki öğretim üyesi sayısı üçe çıkmıştır. Ceren Aksoy Sugiyama, *Üremeye yardımcı Tedavi Yöntemlerinin Umutlandırdığı Hayatlar: Hastane Günlükleri* isimli doktora tezini 2012 yılında tamamlamış ve doktor araştırma görevlisi olarak aynı anabilim dalında çalışmalarına devam etmiştir. Aynı yıl Prof. Dr. Zafer İlbars'ın emekli olması ile Antropoloji Bölüm Başkanlığı, Paleoantropoloji Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Ayla Sevim Erol'a geçerken, Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı Başkanı da Doç. Dr. Aslı Yazıcı Yakın olmuştur. Doç. Dr. Aslı Yazıcı Yakın, sosyal antropoloji müfredatında önemli bir değişikliğe gitmiş birtakım derslerin isimlerini ve içeriklerini güncellemiş ve yeni dersler açılmasını teşvik etmiştir. 2013'te Anabilim Dalı'na Öğretim Görevlisi olarak, 2002 senesinde Sosyal Antropoloji Lisansüstü programında, Belkıs Temren danışmanlığında hazırladığı "*Boşanmış Kadınlarda Ruhsal Çöküntü (Depresyon) ve Kültür İlişkisi Sosyal Antropolojik Araştırma* isimli yüksek lisans tezini ve Prof. Dr. Zafer İlbars danışmanlığında hazırladığı *Şiddet Mağduru Çocukların Sosyal Antropolojik açıdan İncelenmesi* tezi ile de doktorasını alan Meryem Bulut atanmış ve hemen akabinde 2013 senesinde doçent unvanını almıştır. Aynı yıl Aslı Yazıcı Yakın da güvercin tutkunları ve Ankara pavyonları üzerine yapmış olduğu alan araştırmaları ve bu çalışmalarından ürettiği yayınlarla profesör kadrosuna atanacaktır. 2017 senesinde H. Çağlar Enneli ve Ceren Aksoy Sugiyama doçent unvanı almaya hak kazanırlar. 2019 senesinde daha önce yüksek lisansını *Lunaparklarda Oyunsallık Üzerine Bir İnceleme: Ankara-Gençlik parkı örneği* isimli tezi ile Prof. Dr. Aslı Yazıcı Yakın danışmanlığında hazırlayan Ü. Berna Küçükoğlu araştırma görevlisi olarak alınır. Böylelikle Prof. Dr. Aslı Yazıcı Yakın'ın 2020 Eylül ayında kendi isteği ile emekliye ayrılmasına

kadar olan süreçte Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı, öğretim üyesi sayısı açısından en kalabalık dönemini yaşar. 2021 yılında Meryem Bulut profesör kadrosuna atanmıştır. 2021 yılı itibariyle anabilim dalı bünyesinde 1 profesör, 2 doçent ve 1 araştırma görevlisi çalışmaktadır. Prof. Dr. Meryem Bulut, göç ve suç konularında çalışmalar yapmakta, projeler yürütmekte, dersler ve seminerler vermektedir. Doç. Dr. H. Çağlar Enneli, popüler kültür ve tüketim, yoksulluk ve milliyetçilik konularında çalışmalar yapmakta, projeler yürütmekte ve akrabalık, din ve sanat antropolojisi konularında dersler vermektedir. Doç. Dr. Ceren Aksoy Sugiyama, toplumsal cinsiyet, beden antropolojisi ve Japonya Antropolojisi üzerine araştırmalar ve yayınlar yapıp, dersler vermektedir.

Ankara Üniversitesi, Sosyal Antropoloji Bilim Dalı Türkiye'de bir Enstitü bünyesinde müstakil bir program olarak Sosyal Antropoloji lisansüstü eğitimini veren tek bilim dalıdır. Anabilim Dalındaki öğretim üyeleri kendi uzmanlık alanları ile ilgili konularda yüksek lisans ve doktora tezlerine danışmanlık yapmakta ve bu alanlarda nitelikli öğrenci yetiştirmeye çalışmaktadırlar.

Sosyal Antropoloji, kuruluş ve gelişim sürecinde önce küçük ölçekli, az nüfuslu ve kısmen küresel dünyadan yalıtılmış bir biçimde yaşamakta olan yerli toplulukların yaşam dünyaları üzerine odaklanmışsa da günümüzde modern toplumlara ve gündelik hayata dair herhangi bir konuda argüman üretebilecek kadar neredeyse sonsuz bir araştırma alanına sahiptir. Disiplinin köklerinde yatan yerel ve yerli odaklı yaklaşım, diğer sosyal disiplinlerin makro kavramları kullanma biçimini sorgularken artık tüm sosyal bilimler için geçerli bir yöntem haline gelen geleneksel yöntemi etnografinin imkânlarını da tartışmaktan ve sorgulamaktan kaçınmaz.

Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı, Paleoantropoloji ve Fizik Antropoloji Anabilim Dalları ile ortak yürütülen Antropoloji Lisans programında ve kendi bağımsız Sosyal antropoloji yüksek lisans ve doktora programlarında öğrencilere akademik ve pratik kazanımlar sağlamayı amaçlamaktadır. Akademik kazanımlar arasında, alanın kuramsal tartışmalarının tarihsel

bir bağlama oturtulması, temel alt disiplinlere ilişkin teorilerin ve kavramların edinilmesi ve etnografik bir alan çalışması tasarlama ve uygulayabilmeye dönük teorik ve pratik beceriler, alışkanlıklar ve yeterlilikler kazanılması sayılabilir. Bu bağlamda Anabilim dalı, öğrencilere; akrabalık, din, siyasal organizasyon, dil, tıp ve sağlık, maddi kültür ve çevre, göç, toplumsal cinsiyet, sanat, müzik ve hukuk gibi toplumsal yaşamın iç içe geçmiş alanları ile ilgili, nitel araştırma kurgulayabilme, argüman üretebilme ve disiplinlerarası proje geliştirme becerisi kazandırmayı, sözlü, yazılı ve görsel maddi kültür kaynaklarını kayıt altına alabilme becerisi edindirmeyi, eğitim öncelikleri arasında sayar. Bireysel beceri ve toplumsal sorumluluk kazanımları açısından ise toplumsal cinsiyet, iktidar, etnisite, inanç, suç, göç, şiddet ve sınıf temelli toplumsal ayrımcılık ve eşitsizlik örüntüleri ile ilgili farkındalık geliştirme, insan çeşitliliğini önyargısız değerlendirebilme ve toplumsal sorunlara dair duyarlılık geliştirerek bu sorunlarla ilgili çözüm üretebilme yetkinliğinin kazandırılması da anabilim dalının hedeflerden bazılarıdır.

Kuruluşundan İtibaren Antroploji Bölümüne Hizmet Etmiş Bilim İnsanları

Prof. Dr. Afet İnan (1903-1985), Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu (1903-1983), Prof. Dr. İsmail Kılıç Kökten (1904-1974), Ord. Prof. Dr. Muzaffer Şenyürek (1915-1961), Prof. Dr. Fikret Ozansoy, Prof. Dr. Seniha Tunakan (1908-2000), Dr. Muine Atasayan (1911-),Prof. Dr. Nermin Erdentuğ (1907-2000), Doç. Dr. Refakat Çiner (1927-1974), Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek (1929-19809, Naciye Çınar, Nebile Gökcül, Kemal Güngör, Bedia Emiroğlu, Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı (1920-2003), Prof. Dr. Enver Yaşar Bostancı (1923-1995), Doç. Dr. Armağan Saatçioğlu (1944-1990), Prof. Dr. Mehmet Yaşar İŞCAN (1943-2019, Prof. Dr. Belkıs Temren, Prof. Dr. Zafer İlbars (1945-), Doç. Dr. Aygen Erdentuğ, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Maden, Prof. Dr. Aslı Yazıcı Yakın, Prof. Dr. Berna Alpagut (1946-), Prof. Dr. İzzet Duyar (1962 –), Yrd. Doç. Dr. Atila Erdem, Prof. Dr. Ayhan Ersoy (1964 – 2014), Prof. Dr. Galip Akın (1948-), Prof. Dr.

Erksin Savaş Güleç (1950-), Prof. Dr. Metin Özbek (1948-) olarak sıralanabilir.

1940'lı yıllara kadar ülkemizde yürütülen antropolojik çalışmalar kapsamında Anadolu'da çıkarılan insan iskeletleri üzerinde antropometrik teknikler yardımıyla özellikle kafatasından alınan ölçümler ile tipolojiye yönelik çalışmalar yapılarak Türk ırkının özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. 1940'lı yıllara gelindiğinde ise "Türk Tarih Tezi"'nin önemini yitirmesinden dolayı özellikle Fizik antropolojik çalışmalara verilen önemin ve devlet desteğinin azaldığı görülmektedir (Özbudun-Demirer,2011). Cumhuriyetin ilk yıllarında özellikle kültürel alanda yapılan devrimlerin arka planında Fizik antropoloji çalışmalarının önemli bir yer tutuğunu söylemek yanlış olmaz. Özellikle 1940'lı yıllardan sonra Antropoloji alanında görevli akademisyenlerin bilimsel çalışmaları çok ses getirmese de yine de bu alana katkı sağlayacak çalışmalar hız kesmeden devam etmiştir. Nermin Erdentuğ, 1941 yılında Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu danışmanlığında "Türk Beyinleri Üzerinde İlk Antropometik Araştırma" konulu doktora tezini tamamlamıştır. 1944 yılında da "Türklerin Kan Grupları ve Kan Gruplarının Antropometrik Karakterlerle İlgisi Üzerine Bir Araştırma" konulu doçentlik teziyle fizik antropoloji alanına önemli bir katkı sağlamıştır.

Antropoloji eğitiminde 1970'li yılların sonlarından sonra Ankara, Hacettepe ve İstanbul Üniversiteleri öne çıkmaktadır. Bu tarihlerde, sosyal antropoloji çalışmalarının yanı sıra, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni dahilinde başlatılan kazı çalışmaları ile paleoantropoloji çalışmaları da ivme kazanmıştır. Anadolu, Asya-Avrupa-Afrika arasındaki göç yolları üzerinde bulunan bir kara köprüsü olarak tarih boyunca canlıların biyolojik geçmişinde önemli bir yere sahiptir. 1965-1970 yılları arasında Türk ve Alman jeologların birlikte gerçekleştirdiği linyit araştırmaları sırasında, çok zengin omurgalı hayvanların yanı sıra primat fosilleri de içeren alanlar ardı ardına tespit edilmiştir. 1930'lu yıllardan itibaren: Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu, Ord. Prof. Dr. Muzaffer Şenyürek, Prof. Dr. Fikret Ozansoy, Prof. Dr. Muine Atasayan, Prof. Dr. Enver Yaşar

Bostancı, Doç. Dr. Refakat Çiner, Prof. Dr. Berna Alpagut, Prof. Dr. Erksin Güleç, Prof. Dr. Ayla Sevim Erol, Prof. Dr. Mehmet Sağır, Prof. Dr. İsmail Özer yüzey araştırması ve kazılar yapmışlardır.

Dünyada 1980'lerden beri var olan ve tüm dünyada felaket kurbanlarının bulunması, incelenmesi, ölüm şekillerinin belirlenmesi ve kimliklendirilmesi amacıyla var olan bu adli bilim dalının öneminin artık daha ön planda olduğunun ve ülkemiz için bu alanda uzmanlar yetiştirmemizin gerekliliğini vurgulamak isteriz. Öldürülme/kayıp edilme, uluslararası hukuk kapsamında en ağır temel insan hakları ihlallerinden biri olduğunu, felaket kurbanlarının, kimlikleri teşhis edilemez durumda olsalar bile kimliklerini kaybetmeme, kim olduklarının tespit edilmesi ve ailelerine geri verilme hakkına sahip olduklarını, kurbanların ailelerinin de, yakınlarına ne olduğunu bilme, varsa faillerinin/şüphelilerin yakalanması ve yargılanması hakkına sahip olduklarını, bunun sadece bir hak değil, kurbanların ve ailelerinin onurunun devlet tarafından korunmasının gerekliliği ile de ilgili olduğuna dikkatinizi çekmek isteriz. Adli vakalarda otopsi yapılamaz ve kimliği teşhis edilemez durumda bulunan çürümüş, yanmış, mumyalaşmış, sabunlaşmış, iskeletleşmiş kalıntılardan insan/hayvan kalıntısı/kemiği ayırımı yapabilecek, bu kalıntılardan biyolojik profil oluşturacak (yaş, boy, cinsiyet, etnik köken, hastalıklar ve dişlerle ilgili bilgiler) ve kemikler üzerindeki delillerden ölüm şekli tespit edecek nitelikli adli antropologlar yetiştirmek ve ülkemize, toplu cinayetler, soykırım, savaşlar, doğal afetler, cinayet, intihar ve kaza sonucu ölüm vakalarında çürümüş, yanmış, kimliği belirlenemeyen insan kalıntılarının, kimliklerinin tespiti için bilimsel ve teknik destek sağlayacak eğitimli kadroları oluşturulmalıdır. Böylece yasal davaların çözüme ulaşmasında yargıya bilirkişilik yapacak uzmanlar yetiştirmektedir.

Günümüzde Antropoloji: Paleoantropoloji, Fizik Antropoloji, Sosyal Antropoloji Anabilim dallarından oluşmaktadır ve öğrenci Antropoloji Bölümü'ne alınmakta ve tek program uygulanmaktadır. Lisansüstü eğitimde ise her üç bilim dalına eğitim yaptırılmaktadır. Ayrıca bölümümüzün

desteğiyle 2014'ten itibaren Adli Bilimler Enstitüsü çatısında disiplinlerarası Adli bilimler içerisinde Adli Antropoloji programına Lisansüstü programı açılmış olup, adli antropolog mezun etmektedir.

Sonuç olarak cumhuriyetin ilk yıllarında Türk Tarih Tezi'nin bilimsel temellerini oluşturmak üzere büyük ilgi gören Fizik antropoloji çalışmaları daha sonraki yıllarda Türkiye'de bilimsel ve kültürel reformun ilk adımı olmuştur. Türkiye'nin antropoloji bilimiyle birlikte ilk defa uluslararası bilim dünyasına açıldığı gerçeğini de belirtmek gerekir (Toprak, 2012,
s. 203). Başlangıçta ırkçılık ve kafatasçılık olarak yorumlanan antropoloji bilimi, günümüzde ırkçılığı reddeden bir bilime dönüşmüş olup: İnsanlığın tarihsel süreçte gelişimi ve değişimi, Nesli tükenmiş türlerin fosillerinin incelenmesiyle jeolojik dönemlerde yaşamış canlıların paleoekolojik ortam ve tür çeşitliliği, İnsan ve diğer canlıların göçleri ve yayılımları, Akrabalık ilişkilerinin belirlenmesi, ergonomik eşya tasarımı, standart oluşturma, sporcu seçimi, kimliklendirme, yeniden yüzlendirme, kültürlerin değişimi ve gelişimi ile göç konularında araştırmalar hakkında araştırmalar yapılmaktadır. Antropoloji bölümünün 1962 yılından beri çıkan Antropoloji dergisinin 45. Sayısı haziran ayında yayınlanmış olup indekslerde taranmaktadır.

Kaynakça

Akın, G. (2002). Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğunda ilk antropolojik çalışmalar, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 42 (1-2): 9-22.

Alpagut, B. (2013). Prof. Dr. Zafer İlbars'ın Özgeçmisi ve Çalışmaları. *Antropoloji*, (25), s.1-8. DOI: 10.1501/antro_0000000026

Antropoloji Bilimleri Araştırma Enstitüsü Üyeleri (1972). Refakat Çiner'in Anısına, *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi* 7

Barnard, A. (2000). *History and Theory in Anthropology*, Cambridge: Cambridge University Press.

Demir, R. (2009). Afet İnan ve Türk antropoloji tarihindeki yeri, *Bilim ve Ütopya*, Sayı 185: 41-48

Demirel, F. A. (2014). Prof. Dr. Berna Alpagut'un Özgeçmişi ve Çalışmaları. *Antropoloji*, Sayı 27, 2014, 1 - 16, 10.1501/antro_0000000223

Demirel, F. A. (2011). Türkiye antropolojisinin tarihçesi ve gelişimi üzerine. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 128-134.

Demirel, F.A. (2015). Prof Dr. Ayhan Ersoy'un Özgeçmişi ve Çalışmaları. *Antropoloji* Dergisi, Antropoloji, Sayı 29, 2015, 9 - 16, 10.1501/antro_0000000309

Elias, N. (2000). *Uygarlık süreci, Cilt 1*,(E. Ateşman, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Erdentuğ A. ve Magnarella, P.J. (2001). Turkish Social Anthropology Since the 1970s. *The Oriental Anthropologist*, 1(1):60-67. doi:10.1177/097634302001010 6

Erdentuğ, N. (1977). Etnoloji Kürsüsünde Öğretim ve Araştırma açısından Gelişme (Tarihçe). *Antropoloji*, (10). DOI: 10.1501/antro_0000000142

Erdentuğ, S. A. (1980). A.Ü.D.T.C.F. Antropoloji Bibliyografyası, *Antropoloji*, (12), 0-0. DOI: 10.1501/antro_0000000200

Eriksen, T.H. ve Nielsen, F.S. (2010). *Antropoloji Tarihi*, (Çev. Aksu Bora), İstanbul: İletişim Yayınları.

Etker, Ş. (2005). Dr. Aımé Mouchet ve Tıbbiye'de Fransız Kültürel Egemenliğinin Sonu, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* VI/2;35-70, ISSN 13033123 İstanbul Üniversitesi Yayını No. 4581

Güleç, E. (1997). Enver Yaşar Bostancı: Yaşam Öyküsü ve Eserleri. Antropoloji Dergisi, sayfa 1-7

Kanar, M. (2010). *Türk Antropoloji Mecmuası Sayı: 1-6*, 1925-1928, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayınevi.

Kansu, Ş. A. (1940). *Türk Antropoloji Enstitüsü Tarihçesi*

(Beynelmilel XIII inci Antropoloji ve Prehistorik Arkeoloji için hazırlanmış), İstanbu Maarif matbaası

Kuper, A. (1995). *İlkel Toplumun İcadı: Bir İllüzyonun Dönüşümleri*, İstanbul: İnsan Yayınları.

Münüsoğlu, H. (2010). *Türkiyede antropolojinin kurulma ve kurumsallaşma sorunlarına tarihsel bir yaklaşım: DTCF örneği* (Master's thesis, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü).

Münüsoğlu, H. (2015). "Irk"tan "Kültür"e: Antropoloji-Folklor Etkileşimi: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Örneği" *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55(2), s.127-142. http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/2047/21246.pdf

Özbek, M. (2001). "*Cumhuriyetle Başlayan Antropoloji*" Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Cumhuriyetimizin 75. Yılı Özel Sayısı.

Özbudun, D. S. (2011). 'Anthropology as a Nation-building Rhetoric: the Shaping of Turkish Anthropology (from 1850s to 1940s)', *Dialectical Anthropology* 35 (1), 111-129.

Özer, İ ve Sağır, M. (2017). "Prof. Dr. Erksin Güleç'in Özgeçmişi Ve Çalışmaları", *Antropoloji*, Sayı 34, 2017, 1 - 17, 10.1501/ANTRO_0000000344

Özlem, D. (2000). *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Sami, Ş. (1879). *İnsan* (VOL. 10). (ÇEV. GALİP AKIN. 19...) Mihran Matbaasi.

Sayılı, A. (1962). Ordinariyus Profesör Dr. Muzaffer Şenyürek. *BELLETEN*, 26 (101), 181-204.

Sevim Erol, A. ve Mutlu, H. (2015). Prof. Dr. Metin Özbek'in Özgeçmişi ve Çalışmaları. *Antropoloji Dergisi* sayfa 1-12, Ankara

Skirbekk, G. ve Gilje, N. (2000). *Antik Yunan'dan Modern Döneme Felsefe Tarihi*, İstanbul: Kesit Yayınları.

Süslü, A. (1986). *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin 50 yıllık tarihi.* Ankara.

Toprak, Z. (2010). Erken Cumhuriyet'in bilimi: Antropoloji Türkiye'de Fizik Antropolojinin Doğuşu, *Cumhuriyet Tarihi /Toplumsal Tarih*, 204 Aralık 2010, sayfa 26-33)

Toprak, Z. (2012). *Darwin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji*, İstanbul: Doğan Kitap.

Unat, Y. ve Sevim Erol, A. (2009). Unutulmuş Bir Antropolog, Doç. Dr. Armağan Saatçioğlu. *Türkiye'de Kadın ve Bilim Kongresi Bildirileri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir*, 27-29.

Üstündağ, H. (2015). Aynı Kemikler, Değişen Anlamlar: Irk Biliminden Biyoarkeolojiye, *Modus Operandı* · Sayı 2.